

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 543

מסכת בבא בתרא נ"ח-ס"ד

בס"ד, ל' תשרי תש"ע

השבוע בגליון

- ◆ צלחת מצויירת זכר לחורבן
- ◆ "יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה"
- באלו אופנים?
- ◆ מעקה לגג, באיזה גובה, ג' טפחים או עשרה טפחים?

◆ ציורים ושירים על "אמה על אמה"

- ◆ קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים
- ◆ מדוע אין מברכים על מצוות תוכחה?
- ◆ אכילת בשר עוף בתשעת הימים
- ◆ האם יש צורך ב"אמה על אמה" בירושלים העתידית

דבר העורך

"בחזקת אריה"

הוא ידע שזה עלול לקרות לו. ריצתו המהירה כשרגליו נתונות במנעלים נטולי שרוכים, הותירה אותו עם נעל אחת בלבד. נעלו השניה נותרה בפתח בית הנתיבות. לא היה סיפק בידו לשוב אחור ולהרימה. היה עליו להשיג את הרכבת היוצאת את העיר, בכל מחיר. כל חייו תלויים היו בה, ברכבת הרב שלמה זלמן עהרנרייך שליט"א מירושלים, מטיב לספר את המעשה ברגש רב. "בהיותי ילד", הוא מספר, "למדתי בתלמוד תורה "עץ חיים" שבירושלים. באותם ימים שימש הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל כמנהל הרוחני של החדר. שעות רבות היה רבי אריה ישוב בקיטונו, ממנו יצא לבחון את ילדי ה"תלמוד תורה", לסייע בידם ולעודדם. סיפורים רבים שמעתי ממנו באותם ימים. רבי אריה, בעל זקן לבן ארוך מידות ועינים רחמיאיות, היה נוסך בנו אהבת תורה ויראת שמים באמצעות המעשים והסיפורים, שהיה מזלף רכות על ליבותינו הצעירים, ואנו תלינו בו את עינינו והקשבנו. באחת הפעמים ביקש רבי אריה להגביר את חשקנו לתלמוד ולהגות בתורה, ולשם כך הוא שיתף אותנו בחוויה אישית שחלפה עליו בימי חלדו.

צעיר לימים היה רבי אריה כאשר יצא את מפתן בית הוריו לעבר ישיבת ואלאזין המעטירה, הוריו, עניינם מרודים, שהפרוטה מהם והלאה, ציידוהו במנת חום הגונה, בתפילות ובתחנונים. מחוסר אמצעים הם לא רכשו עבורו כרטיס נסיעה ברכבת והנער הצעיר נאלץ לעשות רגלי את הדרך לישיבה.

ימים ארוכים צעד רבי אריה בדרכים, עד שזכה להגיע לפתחה של ישיבת ואלאזין. אם חשב שנכונה לו מעט מנוחה, אזי, במהרה גילה להוותו את טעותו. **בתום** יום הלימודים היו תלמידי הישיבה פורשים לשנת הלילה ב"פנימיית" הישיבה, שלא היתה אלא ספסלי

דף ס/ב התקוששו וקושו קשוט עצמך תחילה ואח"כ קשוט אחרים

קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים

"התקוששו וקושו" אמר הנביא (צפניה ב/א), ומפסוק זה דרש ריש לקיש את הדרשה הידועה: "קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים". בסוגייתנו מסופר שרב ינאי סירב להורות לאדם לקצוץ את אילנו שנטה לרשות הרבים, טרם קצץ הוא עצמו את אילנו שלו שנטה גם הוא לרשות הרבים, באמרו: "קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים".

"ראש הישיבה" אינו חוזר לכהונתו: "קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים", אינו משפט מליצי בלבד. הרדב"ז (שו"ת ח"ו ב' אלפים ע"ח) מבאר, כי משום כך פוסק הרמב"ם ש"ראש הישיבה", הלא הוא ראש הסנהדרין, שחטא, אינו חוזר לתפקידו גם לאחר ששב בתשובה, בשונה מנושאי משרות ציבוריות אחרות, כחזן וכדומה, שאין מורידין אותם מגדולתם אם חטאו וחזרו בתשובה. זאת, מאחר שראש הסנהדרין הוא מנהיג הדור ותפקידו ליישר את העם לילך בדרך הישר ואמרו חכמינו "קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים".

משפט זה, אמרו חז"ל, יציב אדם מול עיניו בשעה שהוא עומד להוכיח את חבריו ולקיים מצוות תוכחה, ויראה אם הוא בעצמו נקי מחטא זה (עיי' מלבי"ם ויקרא ט/ז), עד שאמר רבי טרפון (ערכין טז/ב): "תמיהני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אם אמר לו טול קיסם מבין שיניך, אמר לו טול קורה מבין עיניך". כלומר: אין אדם יכול להוכיח את חבריו, משום שעד שהוא מוכיחו על עוון קטן, עונה לו חבריו טול אתה עוון גדול שבידך, "הלכך אין יכולין להוכיח שכולן חוטאים" (רש"י שם ד"ה "קיסם").

מדוע אין מברכים על מצוות תוכחה? לא זו בלבד, אלא שה"אבודרהם" (ברכת המצוות ומשפטיהם), במנותו את המצוות אשר אין מברכים עליהם, מצווה מצווה ונימוקה עמה, מבאר, כי המוכיח את חבריו אינו מברך על מצוות תוכחה, משום שאין בנמצא מי אשר יוכל להוכיח את חבריו והוא עצמו נקי וחיף מחטא ועוון.

האם אמנם משום כך בטלה ונעקרה מן העולם מצוות תוכחה, שהיא מצוות עשה מן התורה? חלילה, אומר הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ד סימן פ') שליקט רבות מדברי רבותינו בנושא זה, והגיע למסקנה כי "כוונת דברי התנאים, רק לזרז את המוכיח, לקשט את עצמו תחילה", מאחר שאם אדם חוטא בעצמו, אשם הוא בכך שגם חבריו חוטא שהרי אינו יכול להוכיח. [מעניין לציין את דברי בעל "שבות יעקב" בפירושו "עיון יעקב" על "עין יעקב", שכפי שבימינו הדיינים הישועים בבית הדין אינם "מומחים", אך "שליחותיהו קעבדינן", היינו הם דנים בשליחות תלמידי החכמים מן הדורות הקודמים שהיו ראויים לדון. כך גם אנו מצווים על מצוות תוכחה, בשליחות הדורות הקודמים אשר ראויים היו להוכיח את העוברים עבירה...].

ענייני נשמה

מרת **שרה לויטס** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע ל' בתשרי
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידנו
הר"ד אשר ולאה בהרב שיחיו - רעננה

ענייני נשמה

הר"ר **פנחס נצר** ז"ל
בן יבדלחט"א ר' אברהם צבי שיחי
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, התמסר
רבות להקמת והפצת הדף היומי בג'ברלטר
נלב"ע בחטף ביום ב' מר חשון תשס"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י מערכת "מאורות הדף היומי"

ענייני נשמה

מרת **נאוה בראל** ע"ה
ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע ל' בתשרי תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ד **יצחק פרי** ז"ל ב"ר שמואל זינוויל ז"ל שהמשיך מורשת אבותיו להדפסת ספרי בית סוכטשוב וכן הפיץ במסירות את "מאורות הדף היומי" בארה"ב. נלב"ע ג' בחשון תשס"ב **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו - בארץ ובארה"ב

דף ס/ב ת"ר כשחרב הבית בשניה

אכילת בשר עוף בתשעת הימים

מבואר בסוגייתנו שמשחרב בית המקדש השני היה ראוי לגזור שלא לאכול בשר, כאות אבל על שאין אפשרות להקריב קרבנות על גבי המזבח, אך לא גזרו כן מאחר שאין הציבור יכול לעמוד בגזירה זו. בכל זאת, כמובא במשנה במסכת תענית (כו/ב), תקנו חז"ל שאין לאכול בשר בסעודה המפסקת בערב תשעה באב.

בימינו מחמירים שלא לאכול בשר גם בימים שלפני תשעה באב, כפי הדעות והמנהגים השונים המובאים ב"שולחן ערוך" (או"ח סימן תקנ"א). הגאון מוילנא (שם סעיף ט') מציין את גמרתנו כמקור למנהגים אלה. שכן, מדברי גמרתנו האומרת שאין לתקן גזירות שהציבור אינו יכול לעמוד בהן, משמע, כי אין מניעה מתיקון גזירות לתקופות קצרות שהציבור יכול לעמוד בהן.

מאחר שבגמרתנו מבואר, שהאיסור לאכול בשר נבע מהפסקת הקרבת קרבנות בבית המקדש, לכאורה, אין להמנע כי אם מאכילת בשר בקר, שהרי, כידוע, מעולם לא הוקרבו תרנגולים על גבי המזבח.

אלא שמדברי הראשונים עולה כי לגזירה זו היה טעם נוסף, והוא, שלא להרבות בשמחה. שהנה, פסק ה"אבי העזרי" (טור או"ח סימן תקנ"ב), כי אין להמנע מאכילת בשר עוף, משום שאין שמחה אלא בבשר בקר וביין. אולם, הטור (שם) חולק עליו וסובר כי עקב הטעם של האבלות בתקנה זו, יש גם להמנע מאכילת בשר עוף. אולם ה"ח" (שם) כתב, כי אדם המתקשה באכילת מאכלי חלב, יאכל בשר עוף וכן פסק ה"מגן אברהם" (או"ח סימן תקנ"א ס"ק כ"ח והובא ב"משנה ברורה" שם ס"ק ס"ד).

דף ס/ב אמה על אמה

האם יש צורך ב"אמה על אמה" בירושלים העתיקה

בסוגייתנו מבואר שמשחרב בית המקדש תקנו חכמים שבכל דבר שמחה ימעטו מעט זכר לחורבן, כדברי הפסוק (תהילים קלו/ה), "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני... אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי". לפיכך תקנו שאדם המסייד את ביתו צריך לשייר אמה על אמה ללא סיד, זכר לחורבן בית המקדש, וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סימן תק"ס סעיף א'). שיעור אמה על אמה - לפי השיעור הגדול: 58 ס"מ על 58 ס"מ, ולפי השיעור הקטן: 48 ס"מ על 48 ס"מ.

ה"משנה ברורה" (סימן תק"ס ס"ק ב') מביא כי בזמנו היו רבים שלא הקפידו על דין זה, ו"צריך עיון" מדוע הם נוהגים כך. מהרש"ם (ב"דעת תורה" או"ח סימן תק"ס) ניסה למצוא צד זכות לאותם שלא הקפידו על המנהג, כי באותה תקופה היו השלטונות מקפידים על חזות הבתים מבחוץ ומבפנים והיהודים ביקשו להמנע מעימות עם. מעניין לציין, כי גם הגר"ח פלאג'י (הובא ב"כף החיים" סימן תק"ס ס"ק י"א), הצטער ביותר על אותם שאינם משאירים "זכר לחורבן" ואמר, כי בדוק ומנוסה שמי שישאיר בביתו זכר לחורבן כראוי וכיאות, סגולה תהא לביתו שלא יפול ולא ימוט.

אמנם, אדם שרכש בית מנכרי אינו צריך לגרד את הסיד הקיים, אך אם הוא מסייד מחדש אין הוא רשאי לסייד את כל הבית ועליו לשייר אמה על אמה. אולם אדם שרכש בית מיהודי שסיידו שלא כהלכה, חייב לגרד סיד זכר לחורבן ("משנה ברורה" שם).

בעל "לב העברי" (הגרע"י שלזינגר זללה"ה, הובא בספר "הבית" במילואים עמ' תפ"ד) כתב, כי בירושלים העתיקה אין צורך בעשיית "זכר" לחורבן שהרי בכל יום נשקף החורבן מחלונות הבית. אך דעתו יחידה היא ומנהג בני ירושלים מקדמת דנא לשייר אמה על אמה מאחר שחכמים שקבעו תקנה זו קבעוה לכל בני ישראל בכל מקום, ללא הבדל ("ארץ ישראל" מהגר"מ טיקווינסקי סימן כ"ג סעיף ד' בשם זקני ירושלים).

"זכר" זה כמובן שצריך לראותו כדי להזכר בחורבן וכתב ה"שולחן ערוך" (עיי' "משנה ברורה" ס"ק ג' בבאור ה"שולחן ערוך") שיש לעשותו מול הפתח. ויש שכתבו, כי אם אין מקום בקיר שמול הפתח אפשר לעשות זאת על התקרה שמול הפתח (שו"ת "משכנות הרועים" סימן י"ח) במקום בולט. כמובן, שאין לעשות זכר לחורבן ולהסתירו על ידי ארון או וילון ("בירור הלכה" סימן תק"ס, וב"ספר הבית" שם בשם הגריש"א שליט"א).

מנהג מעניין אנו מוצאים ב"ילקוט אברהם" (או"ח סימן תרפ"ו), כי יש שנהגו בחודש אדר לכסות את ה"זכר לחורבן" בלוח עליו נכתב "משנכנס אדר מרבין בשמחה".

ציורים ושירים על "אמה על אמה": במשך הדורות היו שמצאו צורות מגוונות ביותר כיצד לעשות זכר לחורבן. בשו"ת "קניין תורה" (ח"א סימן קי"ז) מביא מגדול אחד שהיה חורט על האמה של הטיח את התיבה ירושלים. הגדילו לעשות בעיר אחת גדולה (עדות על כך ב"שדי חמד" מערכת ז' אות י"ב) שהיו כותבים על האמה הלא מסוידת, שיר מחורז על חורבן ירושלים. היו גם שנהגו לצייר על אותו מקום את הכותל המערבי, ויש שציירו "דמות צדקיהו המלך" שנפל בשבי הבבלים.

ציורים ושירים אלו אפשר להוסיף ל"זכר לחורבן", אך בפני עצמם, ללא קילוף הסיד, אין הם מספקים (פמ"ג מ"ז סק"א). מטעם זה גם כתבו הפוסקים כי אין להרבות בציורים על ה"זכר לחורבן" כי בסופו של דבר אמה על אמה זו תהא פינת חמד משיבת נפש ולא תמלא את ייעודה ("אבני ישפה" ח"א סימן קט"ז ועיי' עוד "כף החיים" סק"ח וב"יפה ללב" ח"ב סימן תק"ס).

בית המדרש. בחור בחור וספסלו. עם התחלת זמן הלימודים היו תלמידי הישיבה נאלצים "לתפוס" לעצמם חזקה על ספסל, עליו הדביקו מודעה "בחזקת פלוני אלמוני". היו תלמידים שחלקו ספסל בשותפות עם מתמיד נוסף. כל אחד ישן חצי לילה... גורלו של רבי אריה לא שפר עליו. הוא אחר להגיע אל הישיבה מפאת הצעידה הרגלית הארוכה, וכך לא נותר ספסל עבורו.

ללא ספסל, הוא אומר, ללא מקום להניח את ראשו! **משראה כך**, החליט להשיג מעט מצלצלים כדי שבתחילת תקופת הלימודים הבאה הוא יוכל לנסוע ברכבת מביתו, ולהספיק להגיע לישיבה בזמן כדי לתפוס ספסל לעצמו!

בין לבין, קיבץ רבי אריה פרוטה לפרוטה, עד שעלה בידו לצבור ממון המספיק לרכישת כרטיס לנסיעה ברכבת.

חלפה עברה לה עונת הלימודים, ורבי אריה שב רגלי לביתו. הן כסף לנסיעה זו לא חסך. משעמדה תקופת הלימודים הבאה בפתח, עמד רבי אריה ונפרד נרגשות מבני משפחתו, כשבכיסו המצלצלים הנכספים, אשר באמצעותם ימצא לעצמו מקום לינה "מסודר".

התרגשות בני המשפחה גאתה, וכל אחד מהם הרעיף את ברכתו ואת איחוליו על ראש הבן היקר. לפתע, שם רבי אריה לב כי תוך דקות ספורות הוא עלול להחמיץ את הרכבת שאמורה לצאת לדרכה וחלומה היקר יתנפץ למרגלות בית התיבות.

ניתן היה לשמוע את נשימותיהם החפוזות של ילדי תלמוד תורה "עץ חיים", בעת שישבו מול רבי אריה ליון, אשר תיאר להם את ריצתו החפוזה בתוך קהל רב. כיצד חפן את מיטלטליו בידו האחת, ובידו השנייה אחז בכובעו בלב יישמט ממנו. והנה, שוד ושב. נעלו השמאלית נשמטה מכף רגלו, אך צפירתה של הרכבת, אשר בישרה על יציאתה הקרובה לדרכה, האיצה בו להמשיך הלאה כשנעל את רגלו. לבסוף, הצליח רבי אריה לעלות על הרכבת, וכשנעל אחת בלבו לרגליו פסע הנער על מפתן הישיבה. הפעם היה לו ספסל "בחזקת אריה".

היו ימים.

היו ימים שבהם נדרשו מאדם כוחות נפש אדירים כדי לזכות לטעום מצוף התורה. מי שחשקה נפשו בתורה נאלץ לעבור מסלול נסיונות ויסורים. לומדי הדף היומי בתקופתנו מודים לבורא עולם, המאפשר להם ללמוד תורה מתוך הרחבת הדעת, ללא ניסיונות כה קשים וטרחה רבתי המייגעת את נפשו של האדם.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף ס/ב התקוששו וקושו קשוט עצמך

השיר הגנוב שחזר לבעליו

רבים מאיתנו מזמרים בליל שבת קודש את הזמר "יום שבת קודש הוא", שחובר על ידי רבי יהונתן. **האותיות בתחילת** בתי השיר [אקרוסטיכון], מרכיבות את המילה "יהונתן חזק". מסופר, כי כתב היד של הזמר נגנב ממחברו בטרם הספיק להשלים את הבית האחרון. לימים, נזדמן רבי יהונתן לפונדק, ולתדהמתו הרבה החל אחד האורחים לזמר שיר נפלא זה לפני הקהל, כשהוא מספר לכל כי הוא זה שחיבר אותו. **הנוסח** מופיע כאחת ישב רבי יהונתן, שלא ידע את פשוטו, מולו יושב גנב נאלח אשר גזל את כתב ידו ובו השיר והלה עוד מתהדר בנוצות לא לו. **רבי** יהונתן קם ומחה בפני הקהל, וטען כי הוא

דף ס/ב עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט

צלחת מצויירת זכר לחורבן

בסוגייתנו מבואר שכזכר לחורבן הבית, "עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט". כלומר: יש להחסיר תבשיל שהיה מן הראוי להגישו יחד עם התפריט של אותה סעודה, ואף יש לשייר מקום פנוי בשולחן, כדי שיהא ניכר שבמקום זה לא הונח מאכל פלוני, כזכר לחורבן. הלכה זו גם נפסקה ב"שולחן ערוך" (או"ח סימן תק"ס סעיף ב'), ובפוסקים מבואר, כי גם בסעודת מצווה יש לנהוג כן, לבד מסעודות שבתות וימים טובים. אמנם דנו הפוסקים אם גם בכל סעודה יומיומית שאוכל אדם בביתו יש לו לשייר כן (עיי' ט"ז ו"כף החיים" שנחלקו בפירוש לשון ה"שולחן ערוך" העורך סעודה "לאורחים").

והנה, חרף דקדוק הפוסקים בבירור פרטי הלכה זו, לא נשמע אי מי הנוהג בה! תמיהה זו כבר העלה בעל "חיי אדם", והביאו בעל "משנה ברורה" (שם): "וצריך עיון, שכל זה אין נוהגין כלל". גם בעל "שערי תשובה" (שם) מתבטא בחריפות על אודות הזלזול בעניינים שהם זכר לחורבן: "אך בדורות אלו יצאו להקל והקילו וחזרו והקילו, עד שכמעט נשכח מלב, ואין על מה להשען, וכן כמה דינים כיוצא, בעוונותינו הרבים, יצאו מה שיצאו". היעב"ץ (סידור יעבץ פניני תשעה באב חלו ו אות ד) זועק: "אהה, מימי לא שמעתי ולא ראיתי מי ששם לב לזה, ממיעוט השגחה על דברי חז"ל, עם היות כל דבריהם כגחלי אש", לעומתם מליץ בעל "כף החיים" (אות י"ח), שאפשר שבזמן חז"ל, היה סדר מיוחד להגשת התבשילים לשולחן, וחסרון של תבשיל פלוני היה ניכר ביותר. ברם, בזמננו, חסרונו של תבשיל מסוים אינו מזכיר את החורבן אלא נתלה על ידי המסובים בחוסר יכולתו של בעל הבית להכינו. למרות זאת, הוא מסיים, שיש להניח מקום פנוי בלא קערה, "ויכוין עליו שיהיה זכר לחורבן"!

דף ס/ב ומיום שפשטה מלכות הרשעה

"יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה" - באלו אופנים?

ענייני החורבן והגלות נחתמים בסוגייתנו בדברי חז"ל האומרים, כי מן הדין, מיום שחרב בית המקדש ועול מלכות הרשעה הנושף בעורפו של עם ישראל אינו מניח לו לקיים תורה ומצוות כדבעי, היה על חכמי ישראל לגזור שלא להנשא, ושלא להוליד בנים, שכן, מוטב שזרע ישראל יכלה מאליו ולא יתבולל בין האומות. אולם חכמים לא תקנו כן, משום שאין מתקנים תקנה שהציבור לא יוכל לעמוד בה.

בעלי התוספות (ד"ה "בדין הוא") מתקשים לפרש שכוונת הברייתא היא שעל חז"ל היה לתקן את ביטולה המוחלט של מצוות פרו ורבו, ולפיכך הם מבארים, שהיה עליהם לגזור על כל אדם להוליד בן ובת ותו לא.

בעל "תורת חיים" תמה על בעלי התוספות, שהרי יש כח ביד חכמים לעקור מצוות עשה מן התורה (עיי' יבמות ב/ז), כפי שאכן עשו בבטלם מצוות תקיעה בשופר בראש השנה ונטילת לולב בחג הסוכות כאשר הם חלים בשבת, ואם כן אין מניעה לפרש, שהיה עליהם לעקור מצווה זו לחלוטין.

אולם בעל "קיצור שולחן ערוך", בספרו "פני שלמה" (בסוגייתנו), מיישב את דברי בעלי התוספות על פי דברי הט"ז, שהניח אבן יסוד להבנת המושג "יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה".

בשני מקומות ("שולחן ערוך" או"ח סימן תקפ"ח ס"ק ה'; יו"ד סימן ק"ז) מבאר הט"ז, כי חכמי ישראל אינם עוקרים מצוות, כי אם עושים סייגים למצוות. היינו, כאשר חז"ל ראו צורך למנוע תקיעה בשופר בראש השנה שחל בשבת, הם עשו זאת רק משום שידעו כי המצווה תתקיים בשנים אחרות, ובבית המקדש ובמקום בית דין הגדול, כלל לא גזרו שלא לתקוע. לא זו בלבד, אלא שאם התורה היתה מתייחסת באופן מפורש לתקיעה בשופר בשבת, גם אז לא היו חכמים מתקנים דבר הנוגד את המפורש בתורה. רק כאשר אין התייחסות מפורשת של התורה לנושא מסוים, ותקנת חכמים לא תעקור את המצווה לגמרי, כי אם תקבע את אופני קיומה, הוסיפו חכמים סייגים למצוות התורה. לפיכך, מתקבלת טענת בעלי התוספות, שחז"ל לא היו מתקנים שאין לישראל נשים כלל.

מעניין לציין את הערתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" אבה"ע ח"ד סימן כ"ט) על שיטת בעלי התוספות: הרי לעיתים יולדו לאדם עשר בנות עד אשר יזכה לראות את בנו הראשון, ולהיפך. נמצא שכל משפחה תכלול מספר ילדים. ואילו בברייתא מבואר שאם היו חז"ל גוזרים את הגזירה היה "כלה זרעו של אברהם". משמע, איפוא, שהיו מבטלין לחלוטין מצווה זו. מכל מקום, זוהי דעת בעלי התוספות. אולם לדעת הראב"ה (הובא במדרכי יבמות סימן נ') וראשונים נוספים, לו היתה נתקנת תקנה זו, היו חז"ל גוזרים בה שלא לישראל נשים כלל, שהרי גמרתנו אומרת שבעקבות התקנה "ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו", היינו, שיכלה מן העולם.

בקשר לכך נציין את דברי ה"מרדכי" (שם) שכתב, כי בימינו אין כופין אדם ששהה עם אשתו עשר שנים ולא זכה להפקד, לגרש את אשתו, כדי שישא אשה אחרת ויקיים מצוות פרו ורבו, ככתוב במשנה (יבמות סד/א), זאת, מאחר שבסוגייתנו מוכח, כי מן הראוי היה שלא לישראל נשים כלל, ולפיכך, אין כופין על אנשים אלה לגרש את נשותיהם עיי' ברמ"א אבה"ע ז' סימן א' סעיף ג' שכתב "בזמן הזה נהגו שלא לכוף על זה...לא נהגו מכמה דורות לדקדק בענין הזיווגים" ועיי"ש בביאור הגר"א ס"ק י' שדברי הרמ"א הם על פי ה"מרדכי". ועיי"ש מה שכתב דעתו להלכה על פי דברי התוס' והרא"ש בסוגייתנו, והוסיף "וכל זה

מחבר הזמר ולא אחר. במקום כמה מהומה והציבור לא ידע להחליט מי מהם צודק, עד אשר יהודי פקח מן החבורה הציע לשניהם כי מי אשר יוכל כעת לחבר בית נוסף לשיר זה, הוא מחבר השיר והשני הוא המתחזה. **בו במקום** חיבר רבי יהונתן את הבית האחרון: "קולי קולות יחדלון בעת שירי יגדלו, כי כטל הם יזלו, ואל ישגו נבולי, באורח שיר נפל חבלי, התקוששו ואל תשמשו בנגר שיר שפכה לי".

דף נ/א חצובה מפסיק בנכסי הגר

חצב

החצב הוא צמח נאה שיחודיותו בשרשיו העמוקים, אשר תמיד חודרים כלפי מטה, לעומק האדמה ולא לצדדיה. לכן, מבואר בסוגייתנו, השתמש בו יהושע בן נון כדי לתחום את גבולות הקרקע בין שבת לשבת. מדוע נקרא שמו חצב? מבאר בעל "בן יהודע", כי שמו נאה לו, שהרי, אם נחלק את המילה "חצובה" כפי שהיא נקראת בארמית, נקבל שתי מילים שמשמעותם חצו-בה, היינו, חצו בה את החלקות והתחומים...

דף נז/ב שלחן של ת"ח

השלישים המרכיבים את חיינו של האדם

בסוגייתנו למדנו על לבוש של תלמיד חכם ועל שולחנו. בקשר לכך מצייתת גמרתנו, כי על שולחנו של תלמיד חכם להיות: "שני שלישי גדיל [מפה קלועה] ושליש גלאי [גלי ללא מפה]". מפרשים רבים האריכו לבאר מאמר זה ומדבריהם עולה, כי כוונת הגמרא היא לאופן הראוי של לימוד התורה, כלהלן. שנינו במסכת קידושין (ל/א), שראוי לאדם לחלק את יומו לשלשה חלקים. בשליש אחד ילמד מקרא, בשני משנה ובשלישי תלמוד.

מעתה, אומרת גמרתנו "שני שלישי גדיל", היינו: שני שלישים מלימודו, שהם המקרא והמשנה, קשורים הם וקלועים זה בזה כגדיל. ואילו "שליש גלאי" היינו, השליש השלישי, שהוא התלמוד, מפרש ומגלה את כוונת שני השלישים הקודמים. בעל תולדות יעקב יוסף זצ"ל אף הוסיף ובאר, כי הספרים הקדושים מייצגים לאדם הטרוד בחבלי פרנסתו, כי ראוי לחלק את זמנו לשלשה חלקים. שמונה שעות ללימוד התורה, שמונה שעות לפרנסתו ושמונה שעות לצרכיו האישיים. וסימנך "א-א-א" תשכיל "א-א-א תצליח" (יהושע א/א) ו"ישנתי א-א-א" (איוב ג/יג) שהרי א-א-א בגימטריה שמונה!

ממילא, כאשר האדם הוא תלמיד חכם המכלכל את מעשיו במחשבה תחילה, הרי גם שני השלישים החולין שבחיינו, לשם תועלתו ורוחניותו הם. על כן, מטבע הדברים קלועים ומקושרים הם יחדיו כגדיל עם החלק השלישי שהוא הגלאי, כלומר, החלק המגלה עליהם, מהי מטרות האמיתית ומדוע הם נעשים ("תולדות יעקב יוסף" פ' בהר). מעניין גם להוסיף את דבריו של בעל "בן יהודע" הכותב, כי ניתן לבאר שתורה שבכתב ותורה שבעל פה בתורתו של התלמיד חכם כשורות זו בזו כגדיל, והשליש השלישי, שהוא המוסר והדרך ארץ של התלמיד חכם הוא כגלאי, המגלה מהי מהות תורתו והתמדתו של התלמיד חכם.

דף נח/א הוא אמגושא

מה מסמל הזקן?

בגמרתנו מסופר על מכשף שגם היה שודד ובתוקף מקצועו נהג להפשיט מתים מתכריכיהם. פעם אחת הגיע הגנב לקברו של רב טובי בר מתנה, ובעודו חופר בעפר הקבר הושיט הנפטר הקדוש את ידו ולפת בחזקה בזקנו של הגנב המבועת, אשר רותק למקום עד שאביי בקש מהנפטר לשחררו לנפשו. רבי יוסף חיים זצ"ל, בעל "בן יהודע" מבאר כי הנפטר תפסו בזקנו דווקא, משום שהזקן המופיע עם גדילתו של האדם, הוא סמל לבגרות וגדלות. לפיכך, תפסו הנפטר בזקנו, לאמר, אתה, שמכשף וגנב הנך ועושה מעשה שטות, נותרת כסיל חסר דעת, מה לך זקן המסמל את הגדלות והבגרות...

דף נח/ב סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה

סולם צורי וקוני...

על משנתנו האומרת "סולם המצרי אין לו חזקה, ולצורי - יש לו חזקה", אמר בעל "תולדות יעקב

הדף היומי

בבא בתרא נ"ח-ס"ד

ל' תשרי-ו' חשוון

ג"כ בגזירת המלכות דוקא". היינו, שתקנה זו היתה מתאימה לתקופה בה יש גזירות שמד על קיום התורה והמצוות אך אין היא מתייחסת לכל זמני הגלות. לפיכך, לא בכל דור ניתן להשתמש בגמרתנו כהסבר לאי כפיית הגירושין].

מעקה לגג, באיזה גובה, ג' טפחים או עשרה טפחים?

בעבר עסקנו בצדדים אחדים של מצוות עשיית מעקה לגג בית. במאמר זה נעסוק בשיעור גובה המעקה שיש להתקין בגג הבית, אשר לא צויין על ידי התורה בעת שקבעה (דברים כב/ח) "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך".

המקור הראשון לגובה המעקה מופיע ב"ספרי" (פ' כי תצא ס"ז), שכתב: **"כמה הוא מעקה, מעגלו גובהו שלשה טפחים, בית דורסו - עשרה"**. גדולי הדורות שעמלו לפרש מילים אלו של ה"ספרי", הגיעו למסקנות שונות.

הסמ"ג (עשה מ"ט) מבאר, שלבור יש לעשות מעקה בגובה של ג' טפחים ולגג מעקה בן עשרה טפחים. זוהי, איפוא, כוונת הספרי: **"מעגלו"** - בור שמאופיין בדפנותיו העגולות (נצי"ב על הספרי), **"ג' טפחים"**, ואילו **"בית דורסו"** - גג בית אשר משמש למדרס רגל, **"עשרה"** טפחים.

לעומת זאת, בעל היראים (סימן רל"ד דפוס ישן - מ"ה) מפרש, כי **"מעגלו"** היינו: גובה המעקה צריך להיות ג' טפחים, ו**"בית דורסו עשרה"**, היינו: מקום הדריסה שהוא הגג, חייב במעקה אך ורק אם גובהו הוא עשרה טפחים ויותר.

הרמב"ם (פרק י"א מהל' רוצח ושמירת נפש, הל' ג) קובע באופן ברור, כי **"גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים"**, כדי שלא יפול ממנו הנופל". אך הראב"ד משיג עליו מדברי ה"ספרי" הנזכר (כן פ"י ה"כספ משנה") ואומר: **"דוקא ממקום דרסו** והוא מקום הנמוך שבו, אבל שאר צדדין - שלשה טפחים". היינו, דווקא במקום שמשתמשים בו הרבה יש לעשות מעקה בגובה של עשרה טפחים לפחות. אך ב"מעגלו" - סביב כל הגג ["מעגלו" מלשון עיגול, סביב (נצי"ב שם)], שאין משתמשים בו, די בשלשה טפחים בלבד (עיי' תוס' הרא"ש מ"ק י"א/א ד"ה "ועושים מעקה").

הגאון מוילנא הוכיח ממשנתנו כדעת הרמב"ם, שאין מעקה פחות מעשרה טפחים. שכן, במשנתנו מבואר, כי המוכר בית, מכר גם את גגו. אולם אם הגג הינו נכס שימושי בפני עצמו, אין המכירה כוללת את הגג. כאומדן לכך קובעת המשנה, כי אם הגג מגודר במעקה בעל עשרה טפחים, הוא נחשב כראוי לשימוש. הרי לנו, אומר הגאון, כי מעקה שגבהו פחות מעשרה טפחים אינו נחשב כמעקה המגן על הנמצאים על הגג, ועל כן אין הגג נחשב ככר-שימוש. לפיכך קבע הרמב"ם שיעור זה של עשרה טפחים (עיי"ש, שהביא ראיה נוספת מהתוספתא בבבא קמא פ"ו, ואף שמדברי ה"ספרי" עולה אחרת, פסק הרמב"ם כדעת משנתנו והתוספתא).

אולם, הנצי"ב ב"מרומי שדה" (בסוגייתנו), הוכיח ממשנתנו להיפך. לדבריו, לשון המשנה "בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים" מוכיח, כי לעיתים יש מעקה שאינו גבוה עשרה טפחים. שאם לא כן, היתה המשנה צריכה לומר "בזמן שיש לו מעקה", ולכל ברור במה מדובר, שהרי אין מעקה פחות מעשרה טפחים... על כן מבארת משנתנו, כי העושה מעקה בגובה של עשרה טפחים, שהוא גבוה מהשיעור המקובל, קבע את הגג כמקום בפני עצמו שאינו מסתפח לבית, ולפיכך אינו נמכר עמו ללא סיכום מפורש על מכירתו.

להלכה נפסק ב"שולחן ערוך" (ח"מ תכ"ז סעיף ה') כדעת הרמב"ם, שכל מעקה חייב להיות בגובה של עשרה טפחים לפחות.

יוסף" [פ' שופטים] זצ"ל, כי רמז נאה רמזו לנו כאן רבותינו: שני סולמות יש לו לאדם בחייו - "סולם מצרי" ו"סולם צורי". סולם "מצרי" בו עולים לתועבות מצרים, לתאוות וליצרי העולם הזה, כפי שמוכיח שמו של סולם זה - "מצרי" הוא "יצרם" בהיפוך אותיות. ההולך בדרך זו אין לו "חזקה" על דרכו, ויכול הוא לשוב בתשובה שלמה. ברם, העולה בסולם "צורי", היינו בדרך העולה בית א-ל בסולמו של הקב"ה צור ישראל, יש לו חזקה, כמו שלמדנו (יומא לח/ב) "כיוון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא, שוב אינו חוטא..."

לעילוי נשמת הר"ר **דוד מונדרר** ז"ל ב"ר יחזקאל ז"ל נלב"ע ג' בחשוון תשס"ו **תנצב"ה** הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר **דוד טוביה חרל"פ** ז"ל ב"ר מיכל צבי ז"ל נלב"ע א' בחשוון תשנ"ד **תנצב"ה** הונצח ע"י ידידו הר"ר **יוכל חרל"פ** שיח"ה - פתח תקוה

לעילוי נשמת אבי מורי החזן הר"ר **שבתי בראון** ז"ל ב"ר עקיבא הלוי ז"ל נלב"ע א' מרחשוון תשמ"ז **תנצב"ה** הונצח ע"י בנו החזן הר"ר **יחזקאל בראון** הי"ד - מלבורן אוסטרליה

העלון יוצא לאור ע"י מאורות הדף היומי
Main Office: משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5) Wagman street 1 ת.ד. 471 בני-ברק P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL טל: 03-5775333 tel: +972-3-5775333 פקס: 03-7601020 Fax: +972-3-7601020 E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:
לתרומות והנצחות טל: 03-5775307 מוקד ההזמנות 1-700-500-151

מאורות הדף היומי

ציון רבי שמעון בר יוחאי זיע"א

הננו להודיע לציבור העולים לשבות באתרא קדישא - מירון, כי בשבתות קודש הבעל"ט ימסרו

שיעורי הדף היומי

מפי מגידי השיעורים הרבנים הגאונים:

פר' בראשית: הרב אהרון בייפוס. פר' נח: הרב חיים דוד קובלסקי. פר' לך לך: הרב אברהם גוטפרב. פר' וירא: הרב יהושע ליבוביץ.

שב"ק אחה"צ
בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) **בשעה 15:30**

ליל שבת
בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) **בשעה 21:30**